

SELJAČKE BUNE U BANSKOJ KRAJINI U 17. STOLJEĆU

Nada Klaić, Zagreb

Premda se bune u Banskoj krajini i u njezinoj neposrednoj okolici mogu, po bogatstvu neposrednog izvornog materijala, bez ustručavanja ubrojiti među najpoznatija društvena previranja takve vrste, u dosadašnjoj su historiografiji jedva poznate. Dok za Gupčevu bunu ne raspolažemo ni jednim jedinim autentičnim izvornim seljačkim tekstom, Posavci, Štibrenci i ostali pobunjenici ostavljaju dragocjena svjedočanstva o svojoj »puntariji« i »velikom ognju« koji su zapalili i dugo držali zapaljen. Premda ne bi bilo nezanimljivo s ovog mjesta progovoriti i o toku tih buna, ograničit ću se na uzroke i povode kao i na vrlo zanimljive programe sukoba u Banskoj krajini u 17. st.

Nema sumnje da se ponovo krećemo u okvirima feudalne eksploatacije. U 17. st. ne može drugačije ni biti. Ali, ako se i površno prate zbivanja, prije svega mnogobrojni pregovori, lako će se zapaziti da su pobunjenički zahtjevi dobili nov sadržaj, koji je, kako bismo rekli, negativno vezan uz feudalnu eksploataciju. Naime, osnovni se zahtjev gotovo svih pobunjenika u Banskoj krajini svodi na težnju da postanu »pravi krajnšćaki«, dakle pravi krajišnici. Pa štoviše i Štibrenci koji za sisačkih ratova pomažu Kaptolu pri obrani sisačke utvrde sanjaju i u 17. st. o vojničkim privilegijima i kad već Kaptolu ne mogu tvrditi da su njegovi vojnici, podmeću se vladaru. Jer i oni, su, kažu 1609, »po onoj našoj pravice ke nam je dal svetli gospodin Belje kralj« morali s tadašnjim kraljem Matijom II »na vojsku hoditi«.

Ne treba posebno isticati da Posavci i Siščani koji sjede u samoj Banskoj krajini nastoje sa sebe stresti dvostruki teret koji nose. Povjesničaru se, dakako, postavlja pitanje da li je taj osnovni zahtjev kmeta-vojnika u Banskoj krajini mogao biti ispunjen. Da li vlastelin na tom krajiškom području može pristati na to da se njegov posjed militarizira, tj. da podložnika koji vrši vojničku službu oslobodi od podavanja? Poznato je da je Banska krajina u početku 17. st. teritorij koji pripada hrvatskim velikašima i crkvi, prije svega Erdödyjima i Kaptolu. Za obranu se tog područja brine, kako Posavci u jednoj svojoj molbi kažu, »ves plemeniti orsag«. Posavci se, i opet prema vlastitim potpisima nazivaju, »junaci krainski Posavci od Kamena do Siska grada«, a sisački podložnici-vojnici ponosno pišu banu: »na Bašinom drumu stojimo i tako na pervu pušku idemo kada vudri«. Međutim, kraljevina je dosta siromašna, tako da velikaši sami već u 16. st. poduzimaju neke korake za obranu. Zagrebački Kaptol na

primjer gradi sisačku utvrdu za zaštitu sisačke provincije, a sela pod Medvednicom dobivaju također dva kaštela, tj. kraljevečki i sesvetski. Erdödyji su od 1615. g. vrhovni petrinjski kapetani i imaju, premda su gotovo jedini gospodari na ogromnom području od Plješevice do Novigrada, nešto lakši položaj od Kaptola. Ako oni u 16. i 17. st. koloniziraju vojnike, to čine prije svega zato što novi kolonisti »dužni budu vsom viteškom službom v Krajine« odnosno oni »mesto tlake i služb^e kmecke na paripu kada i kamo gospodin zapoveda« idu. Erdödy se neće protiviti da privilegira i »harambašu našeg šerega đumlij i svih ostalih naših krajinskih ljudih«, ali broj je takvih vojnika-krajišnika vrlo malen. On će, dakako, u krajnjoj liniji ovisiti o stanju u Krajini, jer, posve razumljivo, sve veći turski pritisak primorava vlastelu i na uključivanje kmetova u obrambeni sustav na vlastelinstvu. U doba najvećih turskih napada potkraj 16. st. zagrebački Kaptol oslobađa tri sučije pod Medvednicom — to su upravo sučije Kraljevec, Dumovec i Cerje koje pokreću prvu štibrensku bunu — dajući im »vekivenu slobodu«, tj. oprost od tlake i slobodnu podjelu selišta uz uvjet da se ne bune protiv Kaptola i ne iseles iz njegova područja. No, upravo zato što Kaptol nije, kako pobunjenici tvrde, ni vojnike koje je slao pod Sisak i u Austriju plaćao i što je nakon prestanka neposredne opasnosti uskraćivao i privilegiranim sučijama podijeljenu slobodu, natjerao je Štibrence već početkom 17. st. na otpor.

Prema tome, vlastelin se u 17. st., kad neposredni sukobi s Turcima jenjavaju, pokušava iz dva razloga vratiti na »staro stanje«. Prvo, vlastelinstvo će nastojati da uredi tako da što manje žrtvuje od svojih prihoda za vrlo skupu vojničku obranu, a drugo, nastojat će iskoristiti porast broja stanovnika. Poznata je, naime, činjenica da je pritisak vlastele na podložno stanovništvo manji, što je zemlja rjeđe naseljena. Tako će Kaptol u trećem desetljeću 17. st. prići reorganizaciji sisačke provincije i uvesti tzv. đumlije, svega 28 vojnika koje će birati između svojih podložnika. A da što jeftinije prođe, Kaptol oprašta đumlijama samo tlaku, ali i to »durante officio gymliatus«. Prema tome, Kaptol jednostavno tjera sa svog posjeda »prave krajnšćake« jer ih ne treba i upravo tim novim odredbama izaziva svoje sisačke podložnike na otpor. Jer kaptolski su sisački podložnici vojnici i u Banskoj krajini. Zato, svjesni svoje važnosti, već u prvim sukobima poručuju povjerenicima: »A mi moja gospodo komisari, ne idemo z ovoga druma Hasanpašinoga do te dobe doklam nam ne bude od cesarove svetlosti i od gospodi bana i od gospodina negerália slovenskoga i od vraga plemenitoga orsaga dopušćenja.« Jer »ne branimo se samem Siskom gradom, ar vu njem neje nego samo dvánadeste grabántov koj lestor ognja čuvaju, nego se deržimo polak cesarove svetlosti grada Petrinje«. Zato Kaptol ne može riješiti problem kmeta-vojnika kako želi, tj. da ga pretvori samo u podložnika ili gradskog čuvara koji je oprošten od tlake. Njegov podložnik služi u Petrinji i na svaki poziv, kako se Kaptol tuži, bježi u Petrinju. Neki pobunjenici tvrde, štoviše, da ne pripadaju pod Kaptol, nego pod »vojvodstvo«. Taj banski vojnik je vrlo ponosan na svoj položaj. Kapetan Patačić koga ban šalje na pregovore za najvećeg »ognja«, tj. pedesetih godina, javlja banu da je zadovoljan što je »živu glavu iznesel«, a i Kaptol se boji puntara koji »totam suam spem in armis collocarunt«. Posavci dolaze na sabor na Gradec »armata et copiosa manu«, a biskup tvrdi da je tada pred Zagrebom čekalo 400 oružanih

vojnika. Prema tvrdnji bana Nikole Zrinskog u Banskoj krajini ima sredinom stoljeća više od 1000 takvih vojnika.

Prema tome, nema sumnje da u drugoj polovici 17. st. ulaze u »puntariju« svi vojnici u Banskoj krajini (Posavci i Siščani) kao i oni podložnici na susjednim kaptolskim posjedima kojima je vlastelin nekada zbog vojničke službe dao neke olakšice.

Bit problema je, kako spomenusmo, u težnji kmeta-vojnika da skine sa sebe kmetski jaram i postane pravi vojnik. I upravo u tom za 17. st. i u onim uvjetima nerješivom problemu leže uzroci svih »puntarija« počevši od Medvednice do Petrinje. Prije svega, »puntari« sjede na privatnom, a ne »cesarovom« posjedu. Stoga ne postoji mogućnost da poput ivaničkih ili drugih Vlaha služe caru kao njegovi vojnici. Uzalud »vojvode, oficijeri i junaci vse ivanéčke pokrajine« izdaju Posavcima svjedočanstvo kako »vsegdár i vsako vreme i v saku dobu... kako pošténe*m* i krajnskem soldatom i vitezom pristóji se... vojuju«, a »polag toga opravljaju svoga gospodína službu«, kad Kaptol nema novaca da ih plaća. Uzalud također Posavci koji se potpisuju kao »ponízni sluge i junaci kraínski« poručuju zagrebačkom biskupu, nakon što je od njih zahtijevao da bi »služili Erdedi Imria kako pređi«, da »bogme toga nigdár ne bude« jer su kasnije ipak morali popustiti.

Stoga je osnovni zahtjev kmeta-vojnika neostvariv i oni ga, što je također dosta karakteristično, iznose kao idealni dio programa za koji su vjerojatno i sami znali da će ga napustiti. Jer čim dolazi do prvih pregovora bilo s banskim ili kraljevim ljudima, pobunjenici, stvaraju drugi, doduše nešto realniji ali još uvijek nedovoljno stvarni program za borbu protiv vlastele. Naime, tada počinje borba za tobožnje »pravice«. I nevolja je bila upravo u tome što pobunjenici i njihovi vođe nemaju stvarne privilegije, već se pozivaju na neke sumnjive povlastice koje su tobože dobili od nekadašnjih vladara. Štibrenci se uzaludno muče pred kraljem u Beču i banom u Zagrebu da dokažu kako imaju pravice koje im je »dal svetli gospodín Belje kralj«, a koje su se tobože sastojale u tome da su ugarskim kraljevima čistili štale! Netočno tvrde da su i tadašnjem kralju Matiji II davali samo »deseto, kraljevicu« i vojnu dužnost. U drugoj buni se Štibrenci žele osloboditi Kaptola isto tako netočnom tvrdnjom da su podložnici »sv. Štefana kralja«, dakle, zagrebačkog biskupa. Zato štibrenski poslanici traže upravo takve »svoje pravice na požonske komore«, a kad im to ne polazi za rukom, pojavljuju se pred kraljem »moleći i proseći cesarove svetlosti da bi mandatom dali požonske komoraše da bi nam one pravice spisali«. Tvrde da su ih dobili. U njima se tobože »najpervo zapisal sveti Stephan kral koteri je ostavil nas, ov kotar, na sveti Štephan kral«, a za njim i drugi ugarski vladari. Međutim, u toj se izmišljenoj »pravici« sv. Stjepana pojavljuje prvi put i realna potreba kaptolskog kmeta u 17. st. Jer vladar tobože određuje da njegov kmet kad god bude »gnal kakovo *terštvo*, nima nigdar dati *harmice niti malte*, doklam bude sv. Stephana kralja«. I sisački »puntari« polažu svu nadu u »stare pravice« koje im je tobože uzeo kaptolski sisački kaštelan Jantolčić. Prenijevši svu nadu u uspjeh i prema tome i bijes na čovjeka koji je pravice tobože izgubio, pobunjenici mu najprije poručuju da »naše pravice... išće pri milostivnoj gospodi«, a kad ni to nije pomoglo, pišu mu da »onoga pehara ne budete prosti što goder smo vam naplil«, tj. »vsi su priségli da vam se nigdár ne bude znalo ni križa ni križišća« i najzad ga ubijaju. Vjerujući da će uspjeti, uzvikuju banu: »Pokla-

kám nam naša gospoda ne mogu dati starih pravíc, ni mi ne možemo stare daće davati.« Uostalom, koliko je duboko u sisačkog pobunjenika ukorijenjena vjera u izgubljene pravice, pokazuje njegov zahtjev još 1659, dakle neposredno prije svladavanja bune. Oni će doći u Zagreb samo po privilegije koje im je tobože dala kraljica Bela koja je Sišćane predala »sv. Štefanu kralju«.

Međutim, pobunjenici su vrlo dobro znali da ovako nabačenim tvrdnjama neće mnogo postići. Stoga kmet-vojnici od samog početka uvlači u buni i kmetove s istog vlastelinstva dajući na taj način vrlo široku društvenu osnovu svom pokretu. Dakako, u tom trenutku posavski i sisački »junaci i vitezovi« nužno mijenjaju osnovni sadržaj svojih »poteščica«: više nije riječ o povlasticama vojnika ili o oslobođenju vojnika od »tlake i podanjkov« nego o olakšanju tereta koji nosi kmet u Banskoj krajini. »Puntarija« tada stvarno gubi svoj idealni cilj i program borbe dobiva sasvim nov sadržaj. Na pregovaranjima se više ne pita da li će »junaci« imati »krainsku« slobodu, nego da li će kmet vršiti tlaku ili će sam »rezati orsašku daću«, da li će ribariti ili krčmariti vlastelinsko vino itd. Jednom riječju nastaje dugotrajno cjenkanje oko podložničkih dužnosti prema vlastelinu. I upravo u toj namjeri »punta« ili »veliki oganj« u Banskoj krajini uspijeva: kmet-vojnici je pomogao kmetu na istom vlastelinstvu da ponešto olakša svoj teret.

Valja doduše priznati da kmet u početku ne vidi uopće korist od neke »puntarije«. I to ne samo zato što vojnik misli prije svega samo na sebe. Podložnik se boji osвете vlastelina i nenavikao na borbu ne očekuje mnogo od pregovaranja. »Puntarski« se bijes iskaljuje prije svega na vlastelinskim činovnicima bez obzira na to kakav položaj zauzimaju na vlastelinstvu. Kraljevečki vesnik Pavleković, »ne znajući kam se dati«, kako sam kaže, a »bojeći se kakotići zajec v grmu« moli kanonika Korena da ga s njegovom braćom preseli s posjeda, jer su »prokleti puntari... dokončali tri puta da me zatuku«. Već u drugoj štibrenskoj buni u kojoj je zahvaćeno 18 sela između Medvednice i Save, vođe pobunjenika, 255-orica buntovnika, održavaju ne samo svoje »tolnače«, već zaprišežu sve starješine domova primoravajući ih da im se pod prijetnjom globe pridruže. »Incineratio et exterminatio« čeka onoga tko bez dopuštenja »općine« (comunitas) pregovara s vlastelinom. Štibrenski, a vjerojatno i drugi »puntari« preuzimaju i sudstvo u svoje ruke, a tek što su se organizirali (oko Jurjeva 1632) oporezovali su i sve kmetove.

Prema tome, ovaj teret koji banski vojnik milom i silom vuče u pokret da bude što čvršći, nemilosrdno mu na kraju podrezuje krila, vraća ga na zemlju i gura mu u konačnim pregovaranjima svoja »gravamina« da se za njih bori. Stoga ne iznenađuje konačan rezultat buna u Banskoj krajini u 17. st.: kmetovima je, kako je istaknuto, ponegdje olakšana služba i podavanje.

Taj je rezultat utoliko teže pogađao banskog vojnika što mu je u općoj buni u šestom desetljeću 17. st. pošlo za rukom da stvori vrlo čvrstu »confederatio«. Preporučajući se, Sišćani, veseli javljaju »gospóde plemenítem, viteškem, vzebranem i visoko velepoštúvaním ivanéčke, križeváčke i koprivničke, jednom rečjum, vsem što je do Drave krainam« da su se zakleli na vjernost Miku Babiću i »v njega kipu vsoj posavskoj pokrajine« da će im doći u pomoć »ako gdogod nad njih na robíu bude išel«. I »hoćemo narajši vsi s nimi pomrėti, negoj je vu nevolije i teškoće ostaviti«. Zato mole i ostale krajišnike da im

»obranitelji i obramba budu«. Sišćani ne ostaju samo na obećanjima, oni u bitku kod Novigrada šalju oko 50 ljudi. U spomenutu konfederaciju stupaju i ivanički Vlasi. Tako banski vojnici tražeći nove saveznike prelaze granice svojih vlastelinstava, ali se ne zaustavljaju pred pravim krajišnicima. Štoviše, ovi se vrlo rado odazivaju i 1658. g. ujedinjuju se sve »tri rebelije« (Sišćani, Posavci i Vlasi) kako bi što prije postigli svoj cilj. Vlaški sudac dolazi s nekim vojvodama u Gredu — središte »puntarije« na sisačkom vlastelinstvu, i ondje je zaključeno da će Vlasi oteti Kaptolu sisačke privilegije i odnijeti ih vladaru na potvrdu. Uostalom, Vlasi pristupaju »rebelima« i iz vlastitog računa: krajišnici križevačke, ivanečke i koprivničke krajine sastavljaju tada također neka svoja »gravamina« uperena protiv vlastitih sudaca i vojvoda.

Prema tome, u velikom »ognju« ujedinjuju se svi krajišnici Banske i Slavonske krajine, pa iznenađen takvom širinom pokreta ban Nikola Zrinski proglašava protiv rebela insurekciju.

Međutim, ni vođe ni vođeni, dakle ni kmetovi-vojnici ni kmetovi ne žele privući u svoje kolo *slobodnjake* na istom vlastelinstvu. Vlastelinov vazal, bez obzira kako se naziva, za »puntare« je izdajica i doušnik kojega treba ukloniti.

Samosvijest vojnika pridonosi bez sumnje najviše tome da se »puntari« odnose ne samo prema vlastelinu, nego i prema banu, pa i »cesaru« vrlo slobodno. U pismima su dođuše vrlo uljudni, u pregovaranjima manje. Kapetan Patačić ne može pred banom ponoviti što su mu u pregovaranjima rekli. Za svake bune šalju poslanstva vladaru, »cesarovoju svetlosti«, kome se, kako pišu, nikad neće »zneveriti«. Moguće je da su »puntarske« poslanike u ugarskoj kancelariji doista uvjerali kako je »cesarova svetlost« njihov »dominus terrestris«, ali sami vladari nisu na to ni mogli ni smjeli pomišljati. Ta kad vojnici nose caru svoje tužbe, misle samo na to kako bi mogli postati njegovi vojnici. Međutim, vladari su već od prvih buna zauzeli prema buntovnicima stav koji im u krajnjoj liniji nameće njihov položaj. Već ban S. Erdödy dobiva 1637. g. »od cesarove svetlosti zapovjed« za Štibrence i Sišćane »da svoje gospode pokorni budete kako ne ćete kaštigani biti«. Usprkos tome, nakon što su banski vojnici doista opljačkali »Štibru«, Štibrenci se još uvijek uzdaju u cara. Ukoliko im Kaptol ne da »dobar odluček«, oni će »pojti vsi do jednoga z glávami k svetlom cesaru, želno milo tužit i plakat, vse vam doma ostavivši«. I to je bila »sveta želja« koju nisu mogli ostvariti.

Međutim, u prvim se bunama Štibrenaca pokazalo također da je nada »puntara« u bana i njegovu pomoć bila zabluda. Već 1610. g. obraćaju se Štibrenci banu kao »ovoga orsaga poglavniku, i pravici, i negove svetosti vicekralu« i to zato što, kako kažu, »nemamo komu inomu naše teškoće i nevolu pritužiti«, ali Toma Erdödy kao i kasniji banovi štite u načelu interese velikaša i crkve. Ističemo — u načelu — zato što u buni pedesetih godina blagi postupak Nikole Zrinskog prema buntovnicima nije odraz njegove osobite čovječnosti nego neprijateljstva prema Emeriku Erdödyju i zagrebačkom Kaptolu. Već u početku posavske »puntarije« ban toliko utječe na sabor da su Emeriku Erdödyju oduzeti posjedi, što je, dakako, podiglo samosvijest pobunjenika, ali se, s druge strane, ban Nikola nije ustručavao da predloži vladaru da on svlada sa svojim vojnicima te »puntare«. I premda se kasnije Erdödy držao pogodbe, a kršili su je buntovnici, ban ga prikazuje pred vladarom kao glavnog krivca

dotadašnjih i budućih nesuglasica. Pri tom, posve razumljivo, taj »najponizniji i najvjerniji sluga« kraljev neće priznati da on isto tako kao i Erdödy postupa sa svojim kmetovima. Upravo Nikolino oklijevanje da riješi problem Posavaca dovodi 1659. g. do »posavske robije«, kad Erdödy sami, izgubivši strpljenje, pale i ruše svoje vlastito vlastelinstvo kako bi preduhitrili bana Nikolu. Banovi imaju doduše i neku ispriku za svoj postupak: Posavci i Siščani su njihovi vojnici koje ne žele prenaglim postupkom istjerati s »ljute krajine«.

Izloženi uzroci pobuna na Banskoj krajini tako jasno odražavaju vječitu i neispunjivu težnju »banskih junaka« da se izjednače s krajišnicima da nam se čini gotovo nepotrebnim tražiti povode otvorenim pobunama. Naime, dvostruki je teret banskog vojnika tako težak da trajno nezadovoljstvo vrlo lako prerasta u bunu. I doista. Štibrenci se u prvoj buni dižu zbog sukoba oko otpusta 14 kmetova, Siščane smeta 1633. g., dakle u prvoj buni, uvođenje đumlija, a dvadeset godina kasnije pridružuju se bez posebnog povoda Posavcima. Međutim, to ne čine samo iz vojničke solidarnosti, dižu se odlično organizirani s vlastitim buntovničkim programom. Povodi su u takvoj »puntarskoj klimi« mogli biti i tako neznatni da ih ni suvremenici nisu zapazili. Tako npr. ne znamo zbog čega izbija prva posavačka buna 1653. g.

Odnos vladara, bana i »orsaga« prema pobunjenicima nije suviše oštar. Iako »puntari« ubijaju kaptolskog i Erdödyjevog činovnika, ne kažnjavaju se ubojice. U tom je pogledu puno oštrije postupak prema Štibrencima koje ne štite ni ban ni sabor. Nakon II bune 14-orica je podložnika istjerano, a u III buni, 1654. g., dvojica su osuđena na smrt. Krajiška i banska vojska tako pljačka štibrensko područje da je, kako javljaju kanonici, i sam sesvetski kaštel jedva ostao čitav.

Na kraju, nameće se usporedba između »puntara« u 16. i 17. st. i to upravo zato što bogatim izvornim materijalom 17. st. smijemo uvjerena sam, na neki način popuniti praznine koje je ostavilo 16. stoljeće. Prije svega, čini se neospornim da i u Gupčevoj buni smijemo podvući izvanrednu ulogu vojničkog elementa na vlastelinstvu 16. stoljeća. Naprotiv, posebna gospodarska struktura susjedskog posjeda utječe ne samo na program bune nego i na izbivanje otvorenog neprijateljstva. Ali, izrazitu slabost daje Gupčevu pokretu pomanjkanje većeg broja vojnika na posjedima koji su zahvaćeni »puntarijom«. Ta dok su Posavci i Siščani s 400 svojih oboružanih vojnika čekali pred Zagrebom ishod pregovaranja, vojnika ima na Tahyjevu posjedu tek toliko da se stvori dobro vojničko vodstvo.

Prema tome, po zrelosti programa iza kojega stoji oružani banski vojnici koji zato i donosi pozitivne rezultate podložnicima u Banskoj krajini, »puntarija« je kmeta-vojnika u 17. st. u Banskoj krajini pozitivnija od Gupčeve bune. Banski vojnici se godinama pogađa s vlastelinom, i štoviše, s banom što kmetu u 16. st. nije bilo moguće. On, očajan zbog svoje slabosti, prepušta vojniku da stvori vojnički plan, on izabire svog kralja i goloruk se baca u borbu za koju je unaprijed morao znati da će po njega svršiti porazno. Zato, premda osnovni zahtjev kmeta-vojnika u 17. st. nije ispunjen, njegovoj ustrajnoj borbi, koja će proći u krajnjoj liniji »bez velikog krvnog prolevanja«, treba dati prednost pred prilično nepromišljenim vojnim pohodom Gregorića s kojim na žalost počinje i svršava Gupčeva »puntarija«.

Zusammenfassung

DIE BAUERNAUFSTÄNDE IN GEBIET VOM BANSKA KRAJINA IM 17. JAHRHUNDERT

Die Verfasserin beschränkt sich in ihrem Referat auf die Problematik der Ursachen und Anlässe der Aufstände, zu denen es im 17. Jahrhundert im Gebiet von Banska Krajina (Banalgrenze) bzw. in unmittelbarer Nachbarschaft kam. Sie stellte fest, dass der Kampf im Rahmen der feudalen Ausbeutung geführt wurde, dass aber die Forderungen der Aufständischen neuen Inhalt bekamen. Die Grundforderung fast aller Aufständischen besteht nämlich in Verlangen, »pravi krajnščaki«, d.h. echte Grenzer, also privilegierte Soldaten zu werden. Das verlangen sowohl diejenigen in Sisak und in der Posavina, die unmittelbar in Grenzgebiet sesshaft sind, wie auch die Štibrenci ausserhalb des Gebiets von Banska Krajina. Die Grenzer aus Sisak und aus der Posavina, wollen die doppelte Last abwerfen, und so stellt die Verfasserin die Frage auf, ob diese Grundforderung der Bauern — Soldaten von Banska Krajina erfüllt werden konnte. Da es sich um ein Gebiet handelt, das entweder adeliger oder kirchlicher Grundbesitz ist und sowohl der Adel als auch die Kirche im Prinzip gegen die Militarisation ihres Besitzes sind, fällt die Antwort des Verfassers negativ aus. Besonders, da der Adelige in 17. Jahrhundert seinen Besitz wegen Verminderung der Turkengefahr »demilitarisieren« darf. Gerade das tat des Zagreber Kapitel in seiner Sisaker Provinz und die Grenzer von Sisak erhoben sich zum Aufstand. Ihnen schlossen sich nicht nur diejenigen von Posavina, sondern auch die Walachen von Ivanić an die, obgleich privilegierte Soldaten, mit ihren Befehlshabern unzufrieden waren. Im Kampfe gegen das Kapitel und gegen den Adel berufen sich die Aufständischen auf irgendwelche falschen Privilegien, sie behaupten z.B., Untertanen »das hl. Königs Stefan«, zu sein und verurteilen damit im vorhinein ihre Sache zum Misserfolg. Die Führung des Aufstandes übernehmen Soldaten — Untertanen, die ihre Sache durch Heranziehung von Untertanen derselben Herrschaft in den Aufstand stärken wollen. Deswegen müssen sie bei Verhandlungen auch ihre Forderungen in das Programm einschliessen. Weil man aber im 17. Jahrhundert nur über Untertanenlasten nicht aber über Soldatenprivilegien von Untertanen — Soldaten verhandeln konnte überrascht das Endergebnis der langandauernden Aufstände nicht; hie und da wurden nämlich den Bauern die Dienste und Abgaben erleichtert. Dieses Endergebnis ist aber ungewöhnlich bescheiden, wenn man berücksichtigt, dass die Aufstände im Gebiet von Banska Krajina lange andauern und dass in ihnen sehr viele organisierte Soldaten (mehr als 1000) mitwirken, während die Zahl der mitwirkenden Untertanen noch viel höher ist. Die Verfasserin ist der Ansicht, dass der Aufstand der Bauern — Soldaten im 17. Jahrhundert in der Banska Krajina hinsichtlich der Reife des Programms (hinter dem der bewaffnete Soldat des Banus steht) positiver ist als der Aufstand von Gregorić und Gubec im 16. Jahrhundert, obwohl die Grundforderung der Bauern — Soldaten unerfüllt blieb.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

5

U povodu 400. godišnjice hrvatsko-slovenske
seljačke bune

Z A G R E B

1 9 7 3

UREDNIČKI ODBOR

Ljubo BOBAN, Ljubiša DOKLESTIĆ, Ivan KAMPUŠ, Hrvoje MATKOVIĆ,
Gordana VLAJČIĆ

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

IVAN KAMPUŠ

Radovi V

Izdavač

Sveučilište u Zagrebu
Institut za hrvatsku povijest

Za izdavača

Prof. dr Ljubo Boban

Prijevod

Benjamin Tolić, Miljen Šamšalović (njemački), dr Vlasta Vince (slovenski)
dr Geno Senečić (slovački)

Lektori

Stjepan Damjanović, Jasna Penzar

Korektor

Branko Erdeljac

Za sadržaj priloga odgovara autor